

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 27. aprila 1887.

Obseg: Vzoren načrt svinjaku. — Tajnikovo poročilo o delovanji „Matice Slovenske“ v dobi od 28. aprila 1886 — 13. aprila 1887. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Anton vitez Schmerling in pa Edvard grof Taaffe. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Vzoren načrt svinjaku.

Sestavil A. Wittman, potovalen učitelj za kmetijstvo na Dolenjeavstrijskem.

Dobro razvijanje prasiĉev zavisno je od dobrega svinjaka.

Dasi bi to povsod moralo znano biti, nahajamo vendar veĉinoma mokre, umazane, temne, proti mrazu in vroĉini nezavarovane svinjake kateri so v najslabejšem kraji gospodarskega poslopja. Zato se tudi ne smemo ĉuditi, ĉe vidimo, da se gospodarjem svinjereja ne obnaša dobro, ter da vsako leto veĉje število prasiĉev po raznih obĉinah pogine za različne bolezni.

Kakovost svinjaka je za zdravje in dobro rejo prasiĉev zelo važnega vpliva in izredno velike pomembe.

Sploh hoĉemo pri svinjakih ob kratkem omeniti, naj bodo gorki in suhi, ter je najbolje torej, da stojijo proti jugu. S tem se poravnajo pred vsem zdravju zelo škodljivi vplivi vremenskih sprememb, ob enem pa se izogne žival tudi soparni vroĉini, mrazu in mokroti. Za svinjake se ne smejo najslabejši, marveĉ morajo se vselej primerni prostori v gospodarskem poslopji izvoliti.

Poleg prav izvoljenega kraja gledati se mora na zadostno veliko prostornost, posebno pa na namenu svinjereje priliĉno velikost posamiĉnih oddelkov svinjaka, katere imenujemo „koĉe“.

Raĉuni se prostora v svinjaku, in sicer za plemenskega merjasca 2,5 do 3 kvadratne metre (25 do 30 kvadratnih ĉrevljev), za plemensko svinjo s prasiĉki vred po njih velikosti, oziroma plemenu (pasmi), od katerega so, 3 do 5 kvadratnih metrov (30 do 50 kvadratnih ĉrevljev), za pitanca (pitanega prasiĉa) povpreĉno 2 kvadratna metra (20 kvadratnih ĉrevljev in za mlade prasiĉe $\frac{1}{2}$ do 1 kvadraten meter (5 do 10 kvadratnih ĉrevljev).

Omenimo naj še, da se pri navadnem pitanji prasiĉev more prihranitev prostora opraviĉiti; nasprotno pa

morajo oddelki svinjakov za plemenske svinje biti veliko veĉji, da se morejo bolj gibati in da oprasivšim se, ne postane prostor premajhen; drugaĉe se veĉkrat na škodo gospodarju prasiĉki pomeĉkajo.

Pri doloĉbi prostornosti svinjakom gledati se mora dalje vselej na pleme, katero redimo; za velike Lincolshirske prasiĉe n. pr. se morajo napraviti veĉji svinjaki, nego za srednje velike Suffolške ali Berkshirske prasiĉe ali za naša domaĉa ter ogerska plemena.

Svinjaki se morejo tudi, ĉemur se tu in tam pri manjših kmetijah ni mogoĉe izogniti, izjemno tudi pri drugih poslopih (hlevnem ali skedenjskem poslopji) prizidati ali vzdati, a se morajo pri veĉji svinjereji odloĉeni napraviti, torej se zanje postaviti popolnoma loĉena poslopja.

Sicer ne posebno priporoĉano vzdiranje svinjakov v govej hlev ali v skedenj omogoĉi, da se po zimi toplina toliko ne zniža. Skrbeti pa se mora za dober odvod gnojnice, za redno kroženje zraka ter za to, da se na primernih krajih napravijo okna, da so svinjaki kolikor mogoĉe svetli.

Pod tlemi svinjakov je vselej treba napraviti primerne gnojniĉne kanale, in sicer tako, da se v posamiĉnih oddelkih svinjaka nastala gnojnica ne zgublja na istem prostoru v tla, marveĉ da more hitro odtakati. Tako se dobiva mnogo dobrega gnojila za travnike in deteljišĉa itd., na kar posebno opozarjamo.

V naslednjem hoĉemo natanĉneje govoriti o priloženem vzornem načrtu za manjše svinjake, kolikor je to ravno v pojasnilo načrta potrebno.

Kakor je iz načrta razvidno, je ta svinjak zgrajen od lesa ter preraĉunjen za manjše kmetije (posestva).

Pod 1. kaže temeljni obris svinjaka za štiri oddelke; pri tem se je imelo to v ĉislih, da je zadaj raztekalnica za prasiĉe. Ves svinjak je blizu 7 metrov dolga, raztekalni prostor 3 metre širokosti. Hodnik za dona

šanje hrane v svinjaku je $1\frac{1}{4}$ metra širok, oddelki posameznih svinjakov so široki $1\frac{3}{4}$ metra in dolgi $2\frac{1}{2}$ metra. Vendar se morejo ob primerno razdeljeni velikosti posamezni oddelki različno veliki napraviti, in sicer pri enaki globočini različno široki. Na načrtu so se oddelki zaradi tega napravili enako veliki, ker smo mislili, da so za srednje prasiče dosti veliki, in da se v oddelkih po velikosti prasičev po dva ali tudi več prasičev skupaj dene.

Svinjak stoji, kakor kažeta pod. 4. in 5., na zidanem temelji. Na pod. 1. se vidi dobro dozidan kanal, kateri odvaža gnojnico. Na zidanem temelji stoji lesen svinjak, kateri ima nad seboj prostor za kurnik; vse poslopje ima na obe strani visečo streho. Krita je z deskami, še boljši pa je krov od opeke.

Vhod v svinjak more biti, kakor se vidi na pod. 2. in 3., v sredi; tedaj je nad vrati na obeh straneh po eno okno ali vhod more se napraviti, kakor kaže pod 5., tudi na kaki drugi strani, ali morejo zaradi priročnosti, posebno pa zastran nevarnosti ognja tudi oboja vrata biti (pod. 1.).

Hodnik za donašanje hrane je z opeko potlakan; mestu nje se pa rabijo tudi lahko kamenite plošče. V

tem hodniku je jarek, da more umazana voda pri čiščenju korit za hrano iz hodnika odteči. Tla posamičnih oddelkov naj se napravijo iz lesa, in si-

cer nikdar iz okroglega lesa, kajti taka tla so nevarna, marveč iz obreznega lesa s špranjami, da lahko odteka gnojnica in vselej tako, da od spodaj nahajajočega se kanala ne more prihajati nič zraku. To namreč lahko provzroči prehlajenje prasičem in je posebno brejim svinjam in mladim prasatom škodljivo.

Sicer se more svinjakom napravljati tudi od opeke, tlak, kateri se prevleci s cementom.

Korita za hrano naj se iz lesa, najbolje iz hrastovega lesa napravijo in gorenji robovi na notranjih straneh obijejo z železom (najcenejše za to so stare šine od koles), da se zabrani, da jih prasiči ne objedajo.

V oddelkih za dva ali več prasičev naj se korita za hrano predele, da se živali pri jedi ne motijo in ne

zajedajo. Da se dobro in natanko očistijo taka lesena korita za hrano, kar se mora v tednu vsaj jedenkrat zgoditi, napravljena je na dnu korita luknja z zatikom. Korita za hrano se morejo napraviti tudi iz kamena, kar pa ni tako dobro; kajti po zimi se hrana v takih kamenitih koritih hitro ohladi, vsled česar posebno mladi prasiči lahko obole.

Kje so napravljena vrata in korita posameznim oddelkom vidimo na pod. 1. in 6. na ta način zaznamenovano, da so posode za hrano spredaj pri hodniku za donašanje hrane, vrata zadaj, kjer je izhod za prasiče.

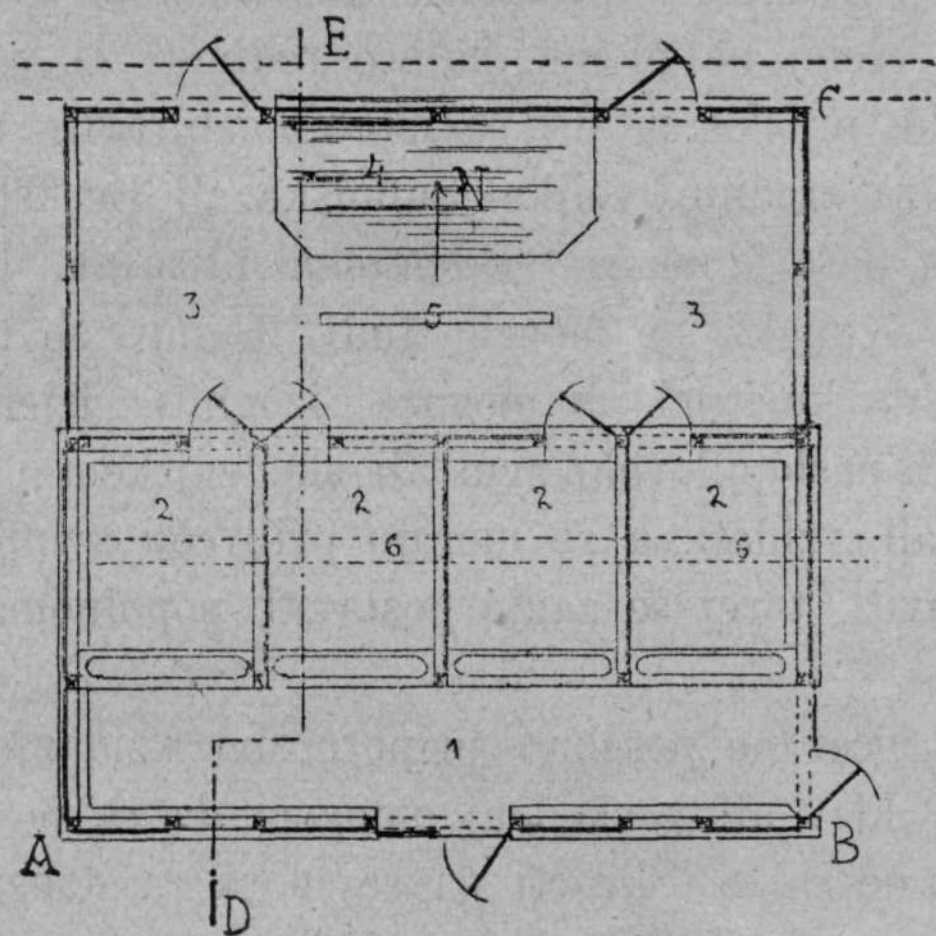
Posode za hrano so, kakor je iz pod. 4. in 8. razvidno tako napravljene, da se na znotraj in zunaj pregibljejo in nastavljajo, da se lahko, kadar so notri postavljene, korito očisti ter se hrana brez ovir da od zunaj.

Na praktično uravnavo posebno opozarjamo, ker so večkrat svinjaki tako napravljene, da ni posod za hrano. Tu je namreč korito za hrano z večine koj pri vratih in zaradi tega stojijo prasiči, kadar se jim daje hrana, vselej pri in v koritu, vsled česar se ne morejo korita zadosti očistiti ter se hrana ne more prav dobro devati v korito. Pri taki napravi se zgodi, da je oseba, katera ima dajati hrano prasičem, oborožena z debelo palico, da prasiče s primer-
nim številom udarcev — in s krepkimi besedami, ki se čujejo k sosedu, odganja od korita, kadar ga hoče očistiti in

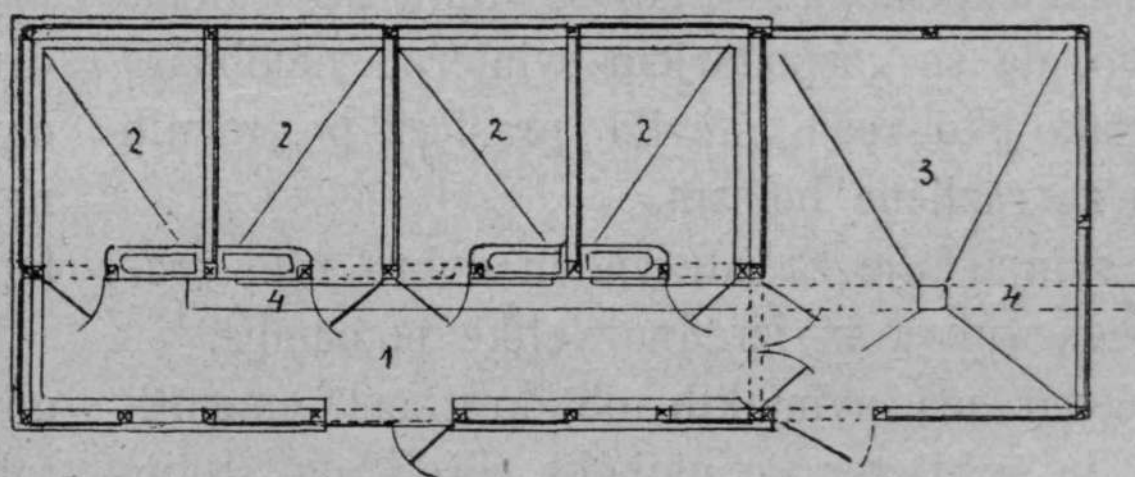
vánje dejati hrano. Če se vendar žival ne dá ukrotiti, in če dotični osebi poide potrpežljivost, obležijo v koritu ostanki stare hrane in večkrat tudi blato in scalnica, nova hrana se dene v korito, in vrata se zapahnejo. Kake slabe nasledke ima to ravnanje, razvidi se iz tega, ko toliko prasičev pogine. Daljnji nedostatek je v tem, da se mora gnoj

zmerom čez korito iz svinjaka vleči, vsled česar se svinjak nikdar do dobrega ne očisti, in gnoj vselej za koritom obleži, tako da se potem zrak okužuje.

Vratca do oddelkov se morajo tako napraviti, da so vsi stebri (povprečni in podolžni) zunaj, ne znotraj postavljeni, ker bi jih drugače prasiči obgrizali in objedali ter uničili. Ključalnice na posodah za hrano in vratih,

Podoba 1.

Podoba 2.

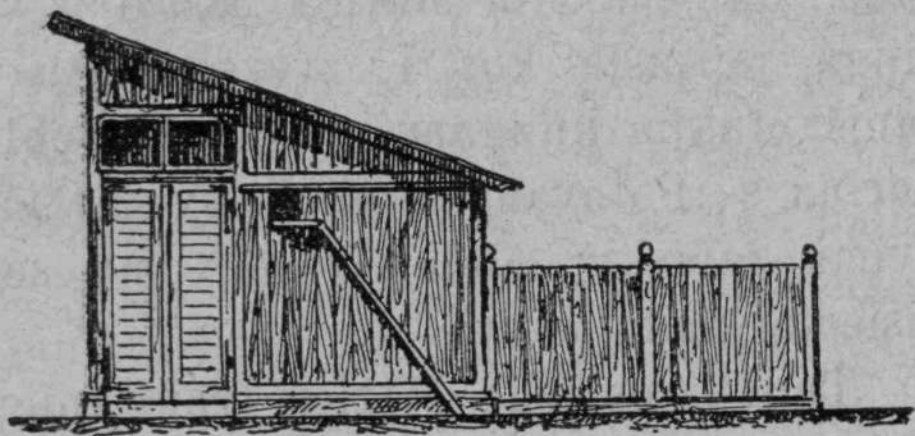
Podoba 3.

kakor se razvida iz pod. 9. morajo biti tako nastavljene, da same od sebe zaprte ostanejo, ker prasiči vedno tresajo, odpro se namreč polagoma, če je ključalnica slabo nastavljena.

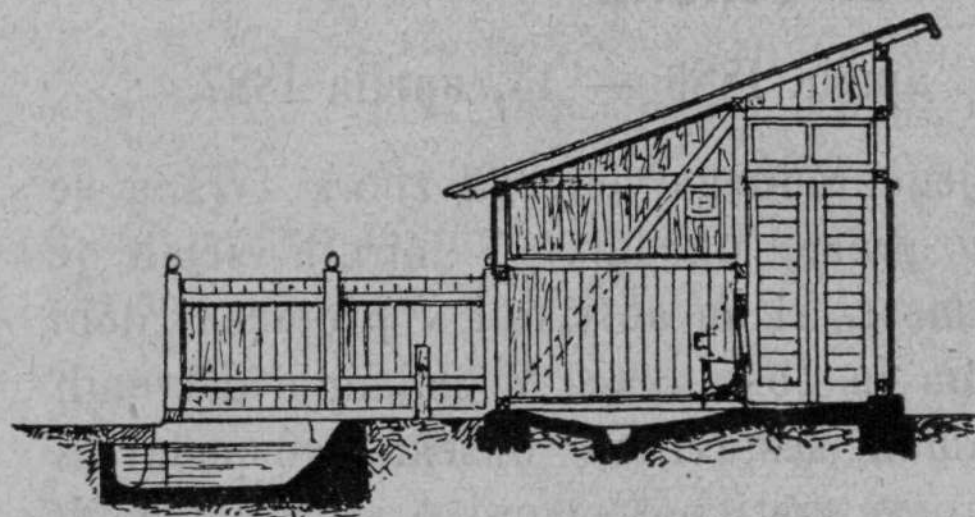
Po leti se morejo cela vrata sneti ter se nataktniti taka, katera so narejena samo iz lat; vsled tega so svinjaki zračnejši, torej za prasiče ugodnejši.

Stene pri oddelkih so narejene iz močnih stebrov, za kar je najboljši hrastov ali mecesnov les; v krajih, koder ni tega lesa, vzame se, borovčev ali jelkov les; smrekov les ni dober, ker pri svinjakih ni tako trpežen.

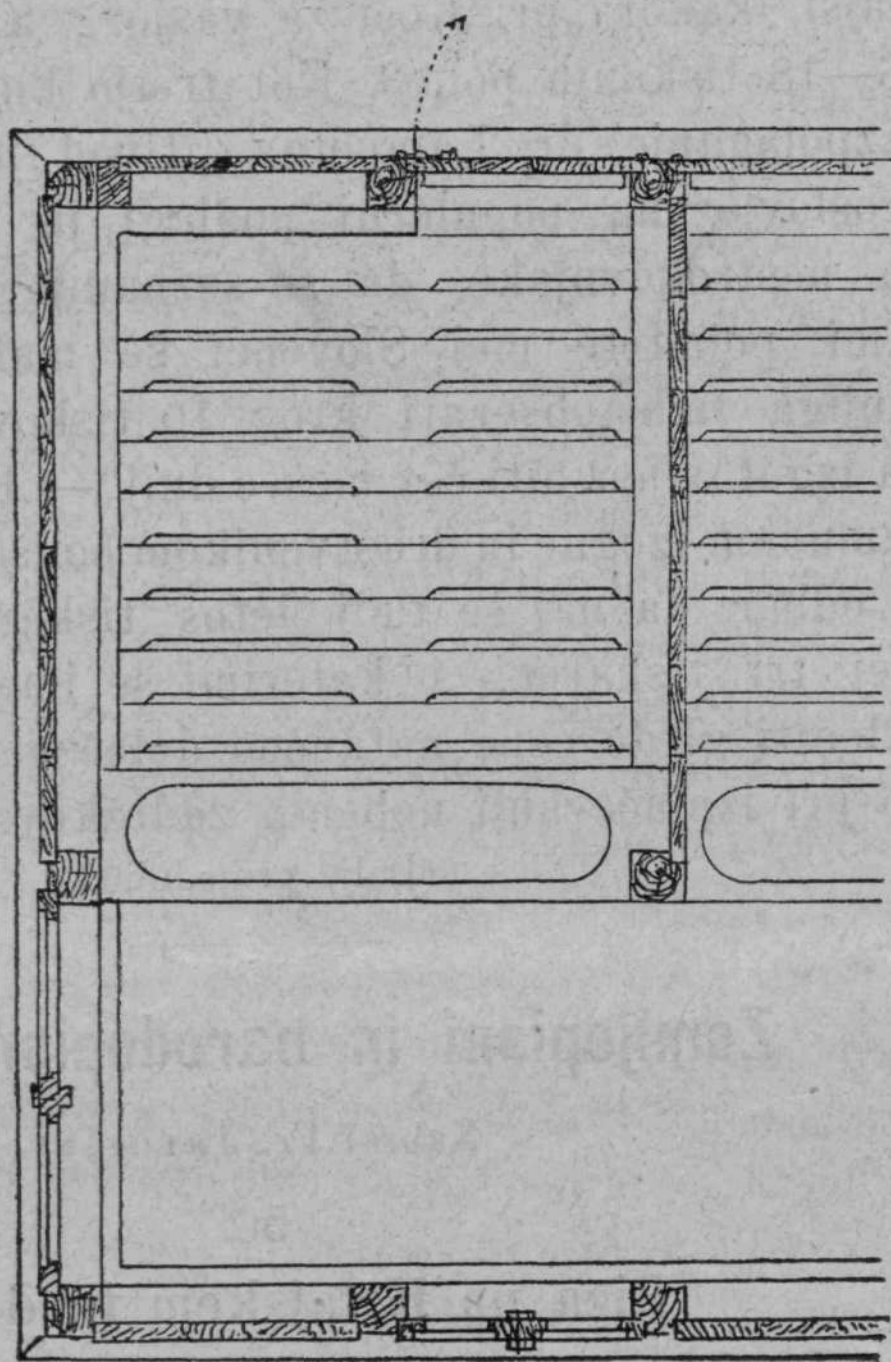
Svinjaki imajo visokosti $1\frac{1}{2}$ metra in nad njimi je prostor za kuretino (kokošnjak). Med svinjakom in prostorom za kuretino naj se

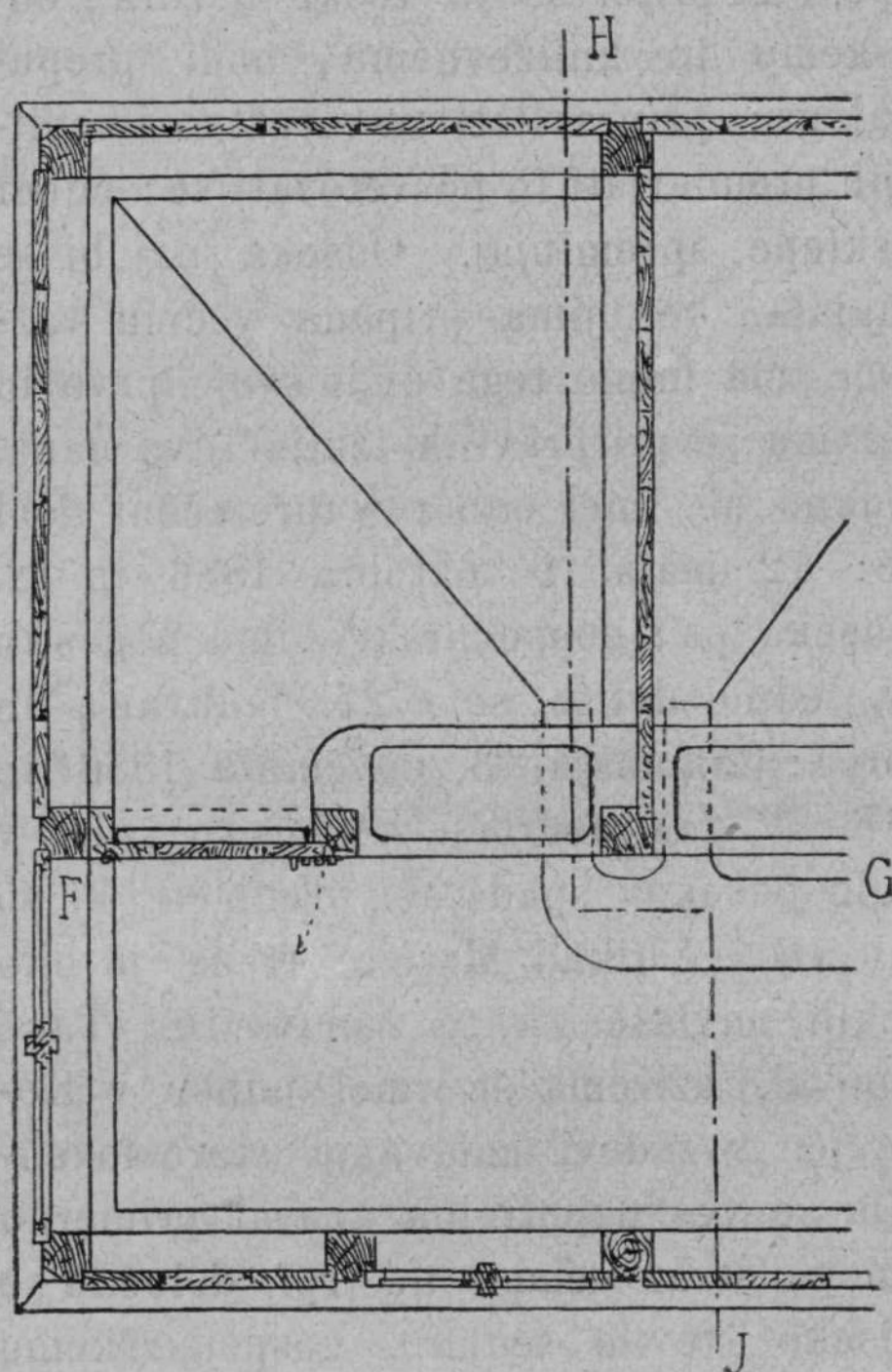
Pod. 4.

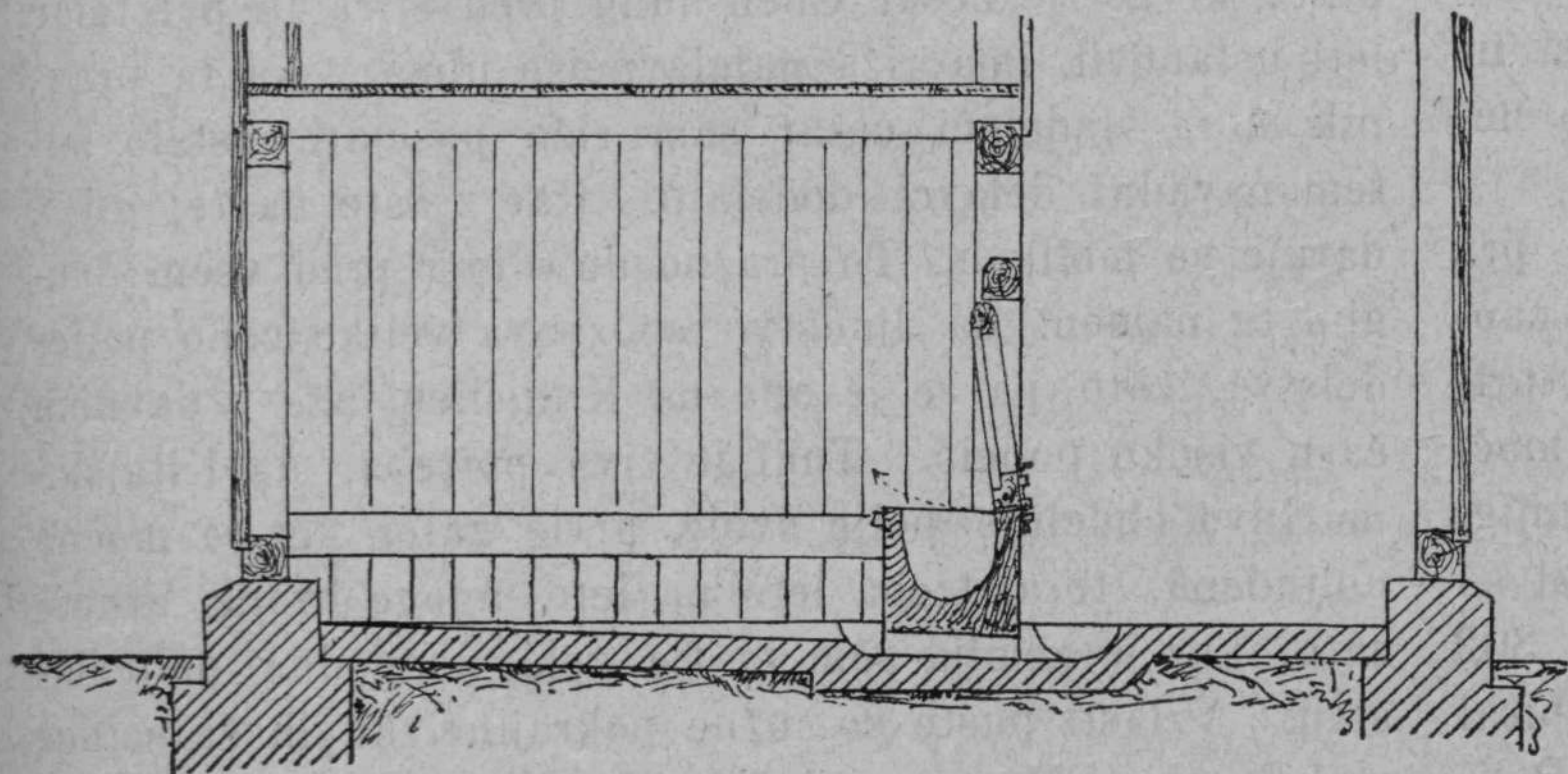
Pod. 5.

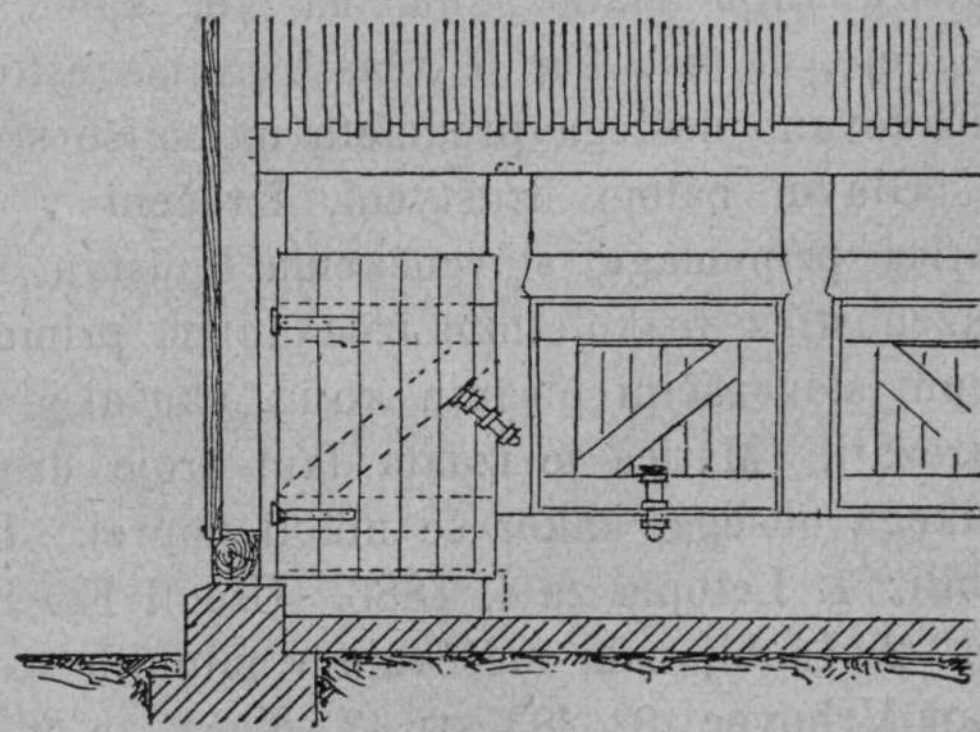
Pod. 6.

Pod. 7.

Pod. 8.

Pod. 9.

pusti pol metra praznega prostora, da se ovira dohod zraku k svinjakom, kajti čist, zdrav, kisleca poln zrak je glaven pogoj, da se prasiči dobro redijo. Ker so svinjaki pod streho, ostanejo zgoraj nezaprta; samo po zimi, če ni kuretine, zadelajo se s slamo. Prostor, koder se prasiči spreletajo, obdan je z leseno ograjo in v njem

je obzidano kopališče, katero je 3 metre dolgo in $1\frac{1}{2}$ metra široko. To je pri vsaki umni svinjereji neogibno

potrebno, da se morejo prasiči po leti kopati, kar je njih zdravju zelo koristno. — Voda v njem se mora časih obnoviti.

Ravno tako je v tem prostoru steber, da se prasiči tudi lahko gulijo (drgnejo).

V pod. 2. je temeljni obris svinjaka s štirim oddelki; prostor, koder se prasiči spreletajo, je na strani. Pri tako napravljanih svinjakih je samo ta razloček, da jim duri svinjakov niso zadaj, marveč spredaj, kakor se razvida iz pod. 2., 7. in 9. Pri tem je ta prednost, da so pozimi gorkejši, ker so zadaj popolnoma zaprti. Hodnik za dona-

šanje krme ne sme biti preozek, ker se pri tako napravljanih svinjaku od hodnika ven skida ter se lovijo prasiči, kateri so za klanje namenjeni.

Pri tem se je določilo, da so tla svinjaku z opeko, s cementom potlakovana; scalnica odteka se naprej, kakor se razvida iz glavnega obrisa pod. 2. in 7., tako da se scalnica v kanal odteka in odtod v gnojnico.